

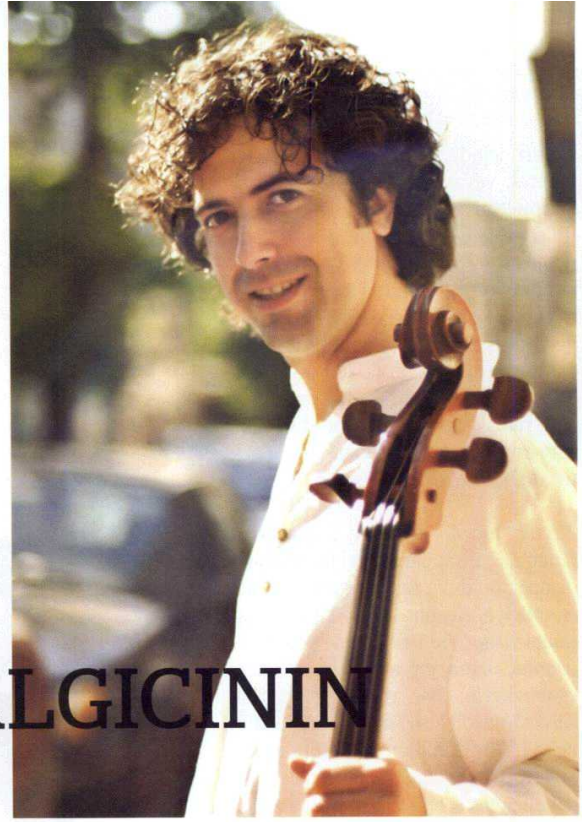
60 DAKİKADA KLASİK MÜZİK

Dvorak'ın Çello Konçertosu'nun izinde

BİR 'AYKIRI' ÇALGICININ GÜNLÜĞÜ

OZAN TUNCA

ozantunca@hotmail.com

Sanırım yaz mevsimi başlıyordu... Kayseri'de internet üzerinden konser videolarımı izleyip benim sürekli takipçim haline gelen bir müziksever beni birkaç defa mesaj yoluyla tebrik ettikten sonra, paylaştığım müziğe duyduğu şükran duygularını ifade etmek üzere bir kilo pastırma yolladı. Başka bir müzikseverin, Borusan Müzik Evi'nde verdiğim konserden sonra, cellonun sesinden etkilenip ertesi gün gidip kendine bir çello satın alıp derslere başladığını öğrendim.

Müzikseverlerin verdiğim konserlere, çaldığım eserlere ilgi gösterip heyecan duymaları benim için çok özeldi. Şimdi düşünüyorum da, kendime sürekli sorduğum "Ne yaparsam daha fazla insan klasik müziği hayatına katar?" sorusu, hayatta ne büyük zenginlikler katmakta! Bu köşeye de adını veren kitabım **60 Dakikada Klasik Müzik**'in ilk sayfalarındaki şu cümleyle paylaşmak isterim:

"Sizler için bu kitabı yazmaya karar verirken aklımdaki ilk şey neydi biliyor musunuz? Bir klasik müzik sanatçısı olarak toplumdaki yalnızlığıma son vermek ya da en azından, aranızda beni anlayan, benim gibi hisseden insanları bularak hayatıma onlarla devam etmek..."

Geçtiğimiz sayıda bir konserimden hareketle konser ritüellerine değinmiştim. Bu ay da bir konsere nasıl hazırlandığımı anlatmak ve de bahsettiğimiz ritüellere yeniden değinmek iyi bir fırsat olabilir, diye düşündüm. Dvorak'ın Viyolonsel Konçertosu'nun birinci bölümünü Hikmet Şimşek yönetimindeki Ankara Devlet Konservatuarı Orkestrası eşliğinde seslendirme şansına erişmiştim. O günden itibaren farklı vesilelerle Konçertoyu çok kez çaldım, çalıştım, öğrettim... Ancak bir eseri ne kadar çok çalarsanız çalın, içinde yenilikler keşfetmek, ona yeniden ve tamamen farklı bir enerji ile can vermek gerekiyor. Ancak böyle yapıldığı takdirde bu müzik sizi her defasında aynı biçimde heyecanlandırabiliyor.

Bursa BDSO beni "Özgür Çello" konsepti ile Dvorak Konçertoyu çalmak için davet ettiğinde esere bu defa farklı bir yaklaşımla hazırlanmak istedim. Dvorak'ın birkaç senfonisini dinlemekle başladım işe. Sonra bestecinin ünlü **Dumky Üçlüsü**'nü dinledim. Dvorak bu eserlerinde çelloyu çok etkin biçimde kullanmış. Sonra Slav dansları... Amacım, Konçertonun, birçok cellistin yıllardır dinleyegeldiği yorumlarından sıyrılmak, esere yepyeni ve taze bir gözle bakabilmektir. Bu konçerto, Rostropoviç'in Karajan yönetimindeki o efsanevi yorumu ile cellistlerin kafalarına öyle bir kazınmıştır ki yorumcuların kendilerini bu eserin içinde tekrar bulmaları güçtür. Çalgımızı becerikli biçimde çalarak bu konçertoyu en az hata ile dolgun ve doyurucu biçimde seslendirmek çok güzel ama bir de işin sanatsal kısmı var ki fark bence orada ortaya konulmalı. Bu da, yorumcunun kendisini o eserin içinde bulması, kendinde o eseri bulmasıyla mümkündür.

İlk yapmamız gereken, önyargılar ve kulak dolgunluklarından mümkün olduğunca sıyrılmak olmalı... Dvorak'ın yaşamöyküsünü, Konçertoyu ilk kez hangi yorumcunun çaldığını bilmek... Bilgi sahibi olmak her zaman güzeldir. Sanatçının sanatı ve yaşadığı dönem hakkında okumak her zaman verimli bir bilgi toplama yöntemidir. Bir sanatçıyı gerçekten tanımak istiyorsanız o sanatçının çok sayıda eserini dinlemekle işe başlamanız gerekir. İşte bu araştırmaları yaparken, Dvorak'ın kendi ağzından çıkmış sözleri şaşkınlıkla okudum ve bunları sizlerle de paylaşmak istedim:

"Çello güzel bir çalgı ama gerçek işlevi solo değil orkestra ve oda müziği yapmak olmalı. Orta rejisteri iyi ama tizler yakıyor, kalınlarda ise gurulduyor. En iyi solo çalgı kemandır ve hep öyle kalacaktır. Çello konçertosu yazmış olmaktan dolayı bugüne kadar hep pişmanlık duydum. Profesör Wihan beni sürekli arayıp ısrarla hatırlatmasaydı kesinlikle yazmazdım."

60 DAKİKADA KLASİK MÜZİK

Dvorak'ın Si minör Viyolonsel Konçertosu'nun, sadece bu Çek bestecinin verimi içerisinde değil tüm bestecilere ait konçertolar arasında en sık çalınanlardan biri olduğunu hatırlatmak gerekir. Olağanüstü güzellikteki temaları, solo pasajlarla orkestra tuttillerinin birbirini örtmeyen ilişkisi, orkestradaki solo çalgıları kullanmadaki başarısı ve etkinliği bu eserin en önemli özellikleridir. Bu arada Brahms'ın şu meşhur sözünü de unutmayalım: "Böyle bir çello konçertosunun yazılabileceğini bilseydim çok daha önce ben yazardım." Dvorak Konçertoyu 1894-95 yılları arasında ABD'de Ulusal Konservatuvar'ın yöneticisi olduğu dönemde bestelemiş. Konçertodan bir yıl önce de ünlü **Amerikan** yaylı çalgılar dördlüsünü tamamlamış.

Konçertoyu konsere nasıl hazırladığıma gelince... İlk önce birtakım zaman alacak teknik pasajları yavaşça hatırlamaya başladım. Bu arada partiyonu uzun uzun inceledim. Şefin bazı kilit noktalarda ölçüye kaç vurarak yöneteceğini tahmin etmeye çalıştım ve notlar aldım. Derken, çaldığım solo pasajlar sırasında dinlemem gereken diğer partileri de araştırmaya başladım. Örneğin eserin ikinci bölümü tahta üflemlilerle bolca düet gerektiriyordu. Partiyonu iyi öğrenmenin, özellikle Bilkent Senfoni Orkestrası ile geçen yıl seslendirdiğim Richard Strauss'un **Don Kişot** adlı senfonik şiirinde çok yardımını görmüştüm. Temponun oldukça esnek olduğu ve ritimsel öğelerin karışıklık yaratabileceği bölümlerde partiyonu iyi bilmek çok önemlidir. Ses renkleri konusunda bilgili kararlar verebilmek için beraber çalışacağınız çalgıların neler olduğunu bilmek gereklidir. Partiyonda yazan müzik terimleri, bölümlerin formu, armonik hareketleri anlamaya çalışarak eseri daha iyi tanımanın yolunu bulmalıyız. Biz iyi bilirsek, dinleyici de eseri daha kolay anlayıp onunla ilişki kurabilir. "Bölümün başında mı yoksa ortasında mıyız?", "Bu tema daha önce gelmiş miydi?", "Bu motifler daha önce kullanılmış mıydı?" gibi soruları kendimize sorsak eser daha anlaşılır hale gelir.

Gelelim, konser ritüellerine getirmeye çalıştığım yaklaşıma... Eğer klasik müzik daha geniş kitlelerin yararlandığı bir hazine olsun istiyorsak, "ciddiyet" ve "resmiyet" gibi kavramların "özen" ve "titizlik" gibi kavramlarla yer değiştirmesinin yararlı olacağını düşünüyorum. Ben sanatçının giyiminin özenli ve şık olmasını, yapılan işe ve dinleyiciye saygı açısından uygun buluyorum. Ancak fazlasıyla ciddi ve resmi görünümlü kıyafetlerin de her konser için uygun olmadığını hissediyorum. Örneğin bir senfoni orkestrası ile kendi salonunda verilen bir olağan konserde frak giymek uygun düşer belki ama bir üniversitede gençlere yönelik verilen konserde bu kostüm abartılı kaçacaktır. Gelenekler, ritüeller, alışkanlıklar boğucu olmaya başladığında gerekliliklerini de sorgulamaya başlarız.

Sonra bir de "davranış" konusu var. Biz orkestra sanatçıları sahne üzerindye, ne konser öncesinde ne de sonrasında dinleyicilerimize gülümseyerek bakarız. Sanki zorla o giysileri giymiş de insanların önüne çıkarılmışızdır. Solo resitallerde de mahcup bir gülümseme ile sanki izleyicilere küsmüşüz gibi, hiç konuşmadan sahneye çıkıp derhal ilk parçaya başlamamız da adettendir...

Diğer müzik türlerinin neredeyse hepsinde bu gereksiz mahcubiyet aşılmıştır. Pop, rock veya caz müzisyenleri, halk müziği sanatçıları konserlerine çıktıklarında önce bir "merhaba" derler, geldikleri o kent hakkında mutlaka birkaç söz söyleyip 2-3 espri yaparlar. Elbet her solist konsere çıktığında mutlaka bir espri yapsın, salondakileri "merhaba" ile selamlasın demiyorum. Ancak böyle bir girişin her iki taraf için de

psikolojik bakımdan ne kadar rahatlatıcı olacağını farkına varalım. Konser, özel bir zaman dilimidir. Bütün bir hafta boyunca çalışılan bir sanat eserinin dinleyiciyle paylaşıldığı, onun kalbine ve yaşamına girdiği andır. Biz sanatçılar için en önemli zaman dilimleridir konser anları...

Elleri birbirine sürterek sessizce alkışlama

"Bölüm aralarında alkış" konusuna gelince... Benim en son Süreyya Operası'nda verdiğim ve Andante'nin önceki sayısında sizlere de aktardığım konserimde denediğim şu "elleri birbirine sürterek sessizce alkışlama" yönteminin çok sevildiğini söylemeliyim. İnsan sona eren herhangi bir parçanın ardından bir şeyler yapmak, tepkisini göstermek ister. Ama kimi "uygunsuz" durumlarda elleri çırpakarak "bravo" diye bağırmaya başlamak kişiyi bir anda salonda yalnızlaştırıp ona kendini kötü hissettirebilir. Süreyya konserimde uyguladığım bu yöntem, keyifli anlar yaşanmasına sebep oldu.

Uzun sözün kısası, artık gelin rahatlayalım biraz... Yaptığımız iş çok özel bir iş, çaldığımız besteciler birer dâhi, eserleri birer sanat şaheseri, bizler de büyük emekler verilerek yetiştirildik, tamam... Ama ciddi ve resmi olmak ille de bir zorunluluk olmamalı. Benim kendimce yapmaya çalıştığım şey, dinleyici halkamızı genişletmek, bu müziği belirli bir zümre değil "herkes için yaptığımızı" hissettirmek. Klasik müziği daha fazla insanla paylaşmanın yollarını araştırıp bulmalıyız... **A**

Orkestra öğrencisi için notlar 3

Orkestraçıların akıl ve bedensel sağlıklarıyla müzisyen niteliklerini doğru biçimde koruyabilmeleri için bazı kurallara uymaları gerekir. Bu kurallar sessizce ve kendiliğinden oluşsa da, hiçbir yerde yazmasa da biz buraya yazalım istedik. Bu köşede, kitaplarda yazılmayan kuralları size sunacağız.

ORKESTRALARDA KİME NE GÖREV DÜŞER?

Grup şefinin görevleri II:

- Grup şefi grubunun çalış kalitesinden sorumlu kişidir. Grup üyelerini müzikal ve/veya teknik konularda uyarmak, öneriler getirmek de bu durumda grup şefine düşer. Grup şefi provalar sırasında, önerilerini, çok yüksek bir ses tonu kullanmadan üçüncü sandalyeye söyleyerek gruba dağıtabilir.
- Bir grup üyesinin sorularını genellikle grup şefine yöneltmesi beklenir. Grup elemanının grup şefini atlayarak doğrudan orkestra şefine soru yöneltmesi beklenmeyen bir davranıştır.
- Partilere yayları başkemanlı ve diğer grup şefleri ile yazar. Bu işlemin özellikle ilk provadan önce yapılması önemlidir. Bazı zor partileri bir hafta önceden çalışmaya başlayan grup sakınleri bir anda tüm yayları değişmiş görünce çalamayabilirler. Bu gibi davranışların tekrarlanması halinde grup şefinin grup içindeki sempatiğini günden güne kaybetmesi işten bile değildir! Ayrıca tam konserin yapılacağı gün yay değiştiren grup şefinin seveninin az olacağını da son olarak notlarımıza ekleyelim!..